

Uit de praktijk

MBO scholen borgen de kwaliteit van examens door samenwerking

Extern valideren van examens

■ **Henri Jager**

Henri Jager is Manager Nubiko bij Nubiko (www.nubiko.com). E-mail: h.jager@nubiko.com

De minister van Onderwijs werkt aan regelgeving waarbij scholen worden verplicht om zelf ontwikkelde examens extern te laten valideren. Dit was voor een viertal scholen aanleiding om zelf initiatief te nemen. Zij hebben een proces uitgewerkt waarmee het voor scholen mogelijk is om examens extern te valideren. Hiermee willen zij de kwaliteit van zelf ontwikkelde examens nog beter borgen.

Kwaliteit in examineren

Vertrouwen in MBO-diploma's is voor studenten, werkgevers, politiek en de maatschappij als geheel van groot belang. Goede examinering is daar onlosmakelijk mee verbonden. MBO Amersfoort, ROC Ter AA, ROC Tilburg en het Summa College hebben kwaliteit hoog in het vaandel staan. Het constructie- en vaststellingsproces hebben zij ieder op hun eigen wijze geborgd. De drie eerstgenoemde instellingen maken hiervoor gebruik van een cloud-oplossing. Met deze applicatie ondersteunt men de constructie en vaststelling van

examenplannen en examens. Examenplannen en examens worden binnen de applicatie in een beveiligde omgeving gearcheveerd. Als logisch vervolg op het constructieproces hebben genoemde onderwijsinstellingen het initiatief genomen om de externe validering van examens samen vorm te geven en op die manier de kwaliteit van de examens naar een nog hoger niveau te brengen.

Nubiko

De processen die nodig zijn om te komen tot kwalitatief goede examens zijn belangrijk, maar mogen niet meer tijd kosten dan nodig. Daarnaast moeten de processen beheersbaar en transparant zijn.

Vanuit die overtuiging werkt Nubiko aan software die onderwijs- en exameninstellingen helpt hun processen te automatiseren. Die hen de mogelijkheid geeft zich toe te leggen op de primaire taken en in staat stelt snel en adequaat in te spelen op veranderingen. Nubiko bestaat sinds 2007 en is door jarenlange ervaring in staat om de examenprocessen van klanten te ondersteunen met innovatieve en betrouwbare software.

Waarom dit initiatief?

Voor alle betrokken instellingen geldt dat zij ieder een eigen belang hebben bij het initiatief om de kwaliteit van examineren naar een hoger niveau te brengen door het toepassen van een externe controleslag. Niet alleen de verplichting vanuit het Ministerie van Onderwijs speelt hierbij een rol.

Volgens Peter Schets, Stafmedewerker Kwaliteitszorg en Examendeskundige bij ROC Tilburg, is de eigen visie op de kwaliteit van examineren essentieel. De instellingen willen zelfsturende organisaties zijn en ook als zodanig worden erkend. Men denkt niet langer alleen vanuit de eigen organisatie maar kijkt ook naar de mogelijkheden van samenwerking op regionaal of zelfs landelijk niveau. Hierbij willen deze scholen de kwaliteit borgen door de ontwikkeling en het gebruik van een eenduidig proces met een daarbij behorend ondersteuningssysteem.

Om te komen tot een goede uitwerking van het valideringsproces hebben de onderwijsinstellingen een regiegroep ingericht waarin het

College van Bestuur van ieder ROC een vertegenwoordiger heeft afgevaardigd. Uitgangspunt hierbij is een uniform proces dat aansluit bij de werkwijze van de individuele ROC's. Bij het uitwerken van het proces is er afstemming geweest met de MBO Raad zodat het voorstel past binnen de landelijke scenario's.

Naast het uitwerken van het proces van externe validering is de regiegroep verantwoordelijk voor:

- Het beschrijven van de deskundigheidseisen van de externe valideringscommissie op basis van (te ontwikkelen) landelijke richtlijnen.
- De ontwikkeling en vaststelling van een extern valideringsformulier.
- De beoordelaar, lid van de externe valideringscommissie, doet op basis van dit formulier een uitspraak over de kwaliteit van het exameninstrument.
- Het initiëren van deskundigheidsbevordering van leden van de externe valideringscommissie. Door scholing van de beoordelaars die voor de externe validering worden ingezet realiseert men een zo uniform mogelijke beoordeling van de exameninstrumenten.
- Het aansturen van het proces van externe validering. Daarnaast legt de regiegroep verantwoording af aan het College van Bestuur van de betrokken onderwijsinstellingen.

Ellen Kieviet-Hoegen Dijkhof, beleidsadviseur Onderwijs en Ontwikkeling bij MBO Amersfoort over de samenwerking in de regiegroep: 'We werken in de regiegroep vanuit hetzelfde kwaliteitsperspectief aan een proces dat de kwaliteit van onze examens en dus van de diploma's extra borgt. Hierdoor bereiken we snel consensus en is er veel wederzijds begrip. Het is erg plezierig om op deze wijze met elkaar te werken aan deze mooie kwaliteitsverbetering.'

Externe validering

Regiegroep

In november 2014 is tijdens een gebruikersbijeenkomst van Nubiko Examen Constructie het idee ontstaan om een samenwerkingsstructuur te onderzoeken waarbij scholen elkaars examens extern valideren. Aanleiding was de brief over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs die de minister van Onderwijs 2 juni 2014 heeft verstuurd naar de Tweede Kamer. Begin 2015 hebben de betrokken scholen een regiegroep ingericht. Deze regiegroep heeft het proces van externe validering geanalyseerd, activiteiten hierbinnen geformuleerd en vervolgens de hen toebedeelde taken opgepakt.

Deskundigheidseisen

Het is van belang dat voor iedereen duidelijk is over welke kennis en vaardigheden men moet beschikken om als deskundige te kunnen

worden ingezet voor de externe validering van examens. Om deze reden heeft de regiegroep de verantwoordelijkheid genomen voor het beschrijven van de eisen waaraan de deskundigen die een rol hebben in de externe valideringscommissie, moeten voldoen. Zij hebben voor het opstellen van de deskundigheidseisen mede gekeken naar de functieprofielen die door de Nederlandse Vereniging voor Examens zijn opgesteld voor medewerkers van een examenorganisatie.

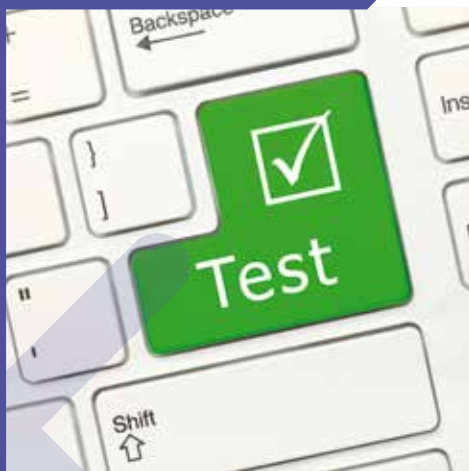
Voordat iemand kan worden ingezet voor de externe validering van examens zal de regiegroep beoordelen of betreffende persoon daadwerkelijk voldoet aan de gezamenlijk opgestelde criteria.

Valideringschecklist

Om de door de scholen ontwikkelde examens op een goede en uniforme wijze te kunnen beoordelen is er een valideringschecklist ontwikkeld. Aan de hand van deze (concept) checklist heeft men elkaars exameninstrumenten beoordeeld. Op deze manier is de werkbaarheid van de checklist getoetst aan de praktijk. In een plenaire bijeenkomst is besproken of de geconstateerde bevindingen konden worden geregistreerd. Na enige aanpassingen heeft dit geresulteerd in een checklist die bruikbaar is in de praktijk en aansluit bij landelijke richtlijnen.

De beoordelaar doet aan de hand van de checklist een uitspraak over:

- de dekking van het kwalificatiedossier
- het feitelijke exameninstrument
- de beoordelingscriteria
- de cesuur
- instructies voor beoordelaar en kandidaat
- afnamecondities
- examen technische aspecten zoals:
 - Validiteit
 - Betrouwbaarheid
 - Transparantie
 - Volledigheid
 - Correctheid

**Extern valideren van
examens verhoogt de
kwaliteit van de examinering**

De beoordelaar verwerkt zijn bevindingen op de valideringschecklist: het resultaat is voldoende of onvoldoende. Naast het uiteindelijke resultaat van de externe validering wordt gezorgd voor een deugdelijke onderbouwing.

Deskundigheidsbevordering

Met het toepassen van een standaard checklist en door eisen te stellen aan de beoordelaars die worden ingezet voor de externe validering wordt een uniforme beoordeling zoveel mogelijk geborgd. Door bijeenkomsten te organiseren waar de leden van de externe valideringscommissie verplicht aan deel moeten nemen wordt een uniforme beoordeling verder bevorderd.

Proces van externe validering

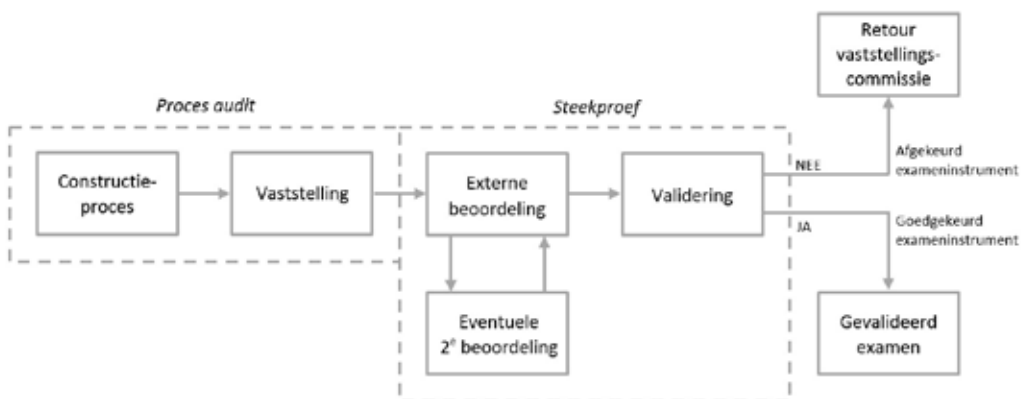
Drie van de onderwijsinstellingen die aan de slag zijn gegaan met externe validering maken gebruik een applicatie om de constructie en vaststelling van examenplannen en examens te ondersteunen. Op basis van de planning worden de verschillende processtappen doorlopen. Iedere stap wordt geïnitieerd door het systeem. Via e-mailnotificatie wordt iedere betrokkene geïnformeerd als er een activiteit moet worden uitgevoerd. De applicatie geeft inzicht in de voortgang en borgt een tijdige beschikbaarheid van examens die moeten

worden ontwikkeld. Met deze cloud-oplossing beschikken de scholen over een eigen, unieke omgeving die specifiek voor hen is ingericht. Iedere instelling hanteert zijn eigen constructie- en vaststellingscyclus en legt hierover verantwoording af in het jaarverslag. Na constructie en vaststelling moeten de examens extern worden gevalideerd.

De regiegroep heeft het proces van externe validering uitgewerkt. Uitgangspunt hierbij was een uniform proces dat ongeacht het gehanteerde constructie- en vaststellingsproces kan worden toegepast.

De externe validering heeft betrekking op twee onderdelen:

- Jaarlijks voeren leden van de externe valideringscommissie een procesaudit uit op het constructie- en vaststellingsproces bij iedere onderwijsinstelling. In deze audit worden gesprekken gevoerd met constructeurs en vaststellers over de werkwijze en de documenten die zij gebruiken. Geïnventariseerd wordt bijvoorbeeld of betrokkenen in het constructie- en vaststellingsproces weten wat er van hen verwacht wordt, op welke wijze de deskundigheid wordt geborgd en of de criteria van een 'goed' examen

Figuur 1. Proces van constructie en externe validering

zijn beschreven. Wanneer de procesaudit een negatief resultaat oplevert zorgt de onderzochte onderwijsinstelling voor een verbetertraject. Wanneer bij een volgende procesaudit het resultaat positief is start het proces van het steekproefsgewijs beoordelen van examens.

- Aan de hand van de valideringschecklist wordt een steekproef genomen van de examens van iedere instelling. Wanneer het aantal in de steekproef afgekeurde examens een bepaald percentage overschrijdt dan wordt de steekproef verhoogd. Als dit niet het gewenste resultaat oplevert volgt een procesaudit en wordt het beoordelen van examens tijdelijk stopgezet totdat de noodzakelijke procesverbetering is doorgevoerd. Zowel de procesaudit als de steekproeven worden uitgevoerd door examendeskundigen van andere onderwijsinstellingen die lid zijn van de externe valideringscommissie.

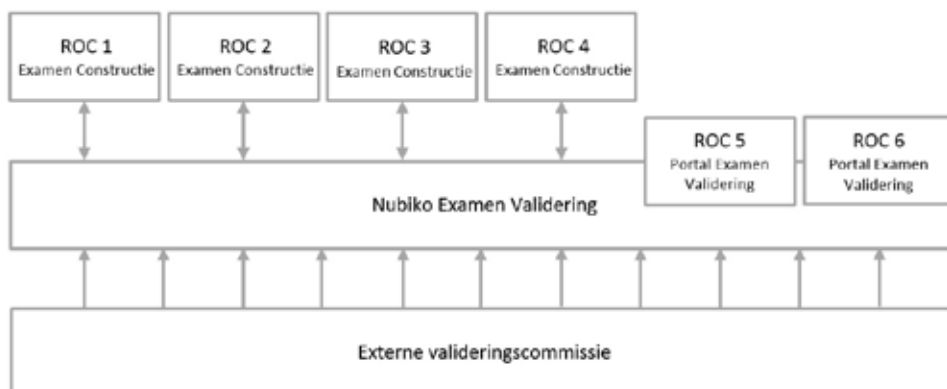
Softwarematige ondersteuning

De betrokken scholen hebben onderzocht of er een applicatie beschikbaar was die het proces, zoals zij dat hebben uitgewerkt, zou kunnen ondersteunen. Omdat dit niet het geval was is besloten een applicatie te ontwikkelen die aansluit bij het examenconstructie-

proces en die het proces van examenvalidering softwarematig ondersteunt. Er is een programma van eisen opgesteld waarbij aandacht is geweest voor functionaliteit, inzicht in voortgang, rapportagemogelijkheid en veiligheid.

Er is gekozen de applicatie voor iedereen beschikbaar te maken. Onderwijsinstellingen die aan willen sluiten bij het initiatief om zelf ontwikkelde examens extern te laten valideren kunnen laagdrempelig gebruik gaan maken van deze oplossing. Zij krijgen via een eigen portal toegang tot Examen Validering.

Martine van Eek, Onderwijskundig adviseur Examinering bij ROC Ter AA over de softwarematige ondersteuning: 'Door de examenprocessen te ondersteunen met een applicatie hoeven er geen losse lijsten meer te worden bijgehouden. Inloggen in de applicatie geeft een goed overzicht van de status van de constructie, vaststelling en externe validering van examens. Het gehele proces wordt gestuurd en iedere betrokkene, van constructeur tot vaststeller, krijgt op het juiste moment precies die informatie die voor hem van belang is. Niet te veel, niet te weinig informatie. Iedereen kan zien wat hij moet zien.'

Figuur 2. Examen Validering

De in Nubiko Examen Constructie vastgestelde examens worden automatisch voor externe validering aangeboden. De applicatie bepaalt of een examen in de steekproef valt en selecteert een lid van de externe valideringscommissie voor de controle van het exameninstrument. Hierbij geldt dat deze persoon niet werkzaam mag zijn bij de onderwijsinstelling die het instrument ter validering heeft aangeboden.

Een goedgekeurd examen gaat terug naar Examen Constructie met een nieuwe status: 'Extern gevalideerd'. Voor scholen die geen gebruik maken van Examen Constructie zal de eigen werkwijze via het portal in Examen Validering worden gevolgd. Een afgekeurd examen wordt opnieuw voorgelegd aan de vaststellings- of examencommissie van de instelling die het examen ter validering heeft voorgelegd.

Kwaliteitsverbetering

De samenwerking tussen de scholen heeft tot doel om gezamenlijk de kwaliteit van de examens nog beter te borgen. Het constructie- en vaststellingsproces dat de individuele scholen hanteren is conform de Procesarchitectuur Examinering. In goed overleg en met input van deskundigen uit het onderwijs- en examenveld is voor de externe validering een proces uitgewerkt dat hierbij aansluit. De externe validering van de examens geeft dus inzicht in het resultaat van het procesgebied 'Construeren en vaststellen'. De resultaten van het valideringsproces kunnen worden meegenomen in de PDCA-cyclus van de Procesarchitectuur Examinering. Hiermee heeft de externe validering een positieve uitwerking op het gehele examenproces.

Hans Bataille, adviseur examinering bij het Summa College over het proces van externe validering: 'Conform de examenagenda hebben we een eerste stap gezet naar de ontwikkeling van mbo-brede criteria voor het extern valideren van examens. Op basis van onze individuele vaststellingsdocumenten hebben we een valideringschecklist ontwikkeld. Door zelfontwikkelde examens allemaal langs dezelfde meetlat te leggen, worden transparantie en betrouwbaarheid van de validering verhoogd.'

Tot slot

Met de inrichting van een proces voor de externe validering van examens én het ontwikkelen van een applicatie die onderwijsinstellingen hierbij ondersteunt zetten MBO Amersfoort, ROC Ter AA, ROC Tilburg en het Summa College een volgende stap in het borgen van de examenkwaliteit. De externe validering draagt bij aan een verdere verhoging van de kwaliteit van exameninstrumenten en kan bijdragen aan de professionalisering én de betrokkenheid van constructeurs en vaststellers. Door de inhoudelijke feedback op de ontwikkelde exameninstrumenten en door kennisdeling met andere onderwijsinstellingen neemt de kwaliteit van de exameninstrumenten en de doelmatigheid van het constructie- en vaststellingsproces toe. ■